

totta
ja
tarua

Teos ilmestyi ensimmäisen kerran 1981.

2. laitos

ISBN 978-952-222-306-7

Bookwell Oy, Porvoo 2011

www.finlit.fi/kirjat

Millaisia jättiläiset olivat

Jättiläisiä, hiisiä ja kalevanpoikia ei enää ole, mutta niiden toiminnasta kauan sitten kertovat vielä monet tarinat, joista tämäkin kirja on koottu.

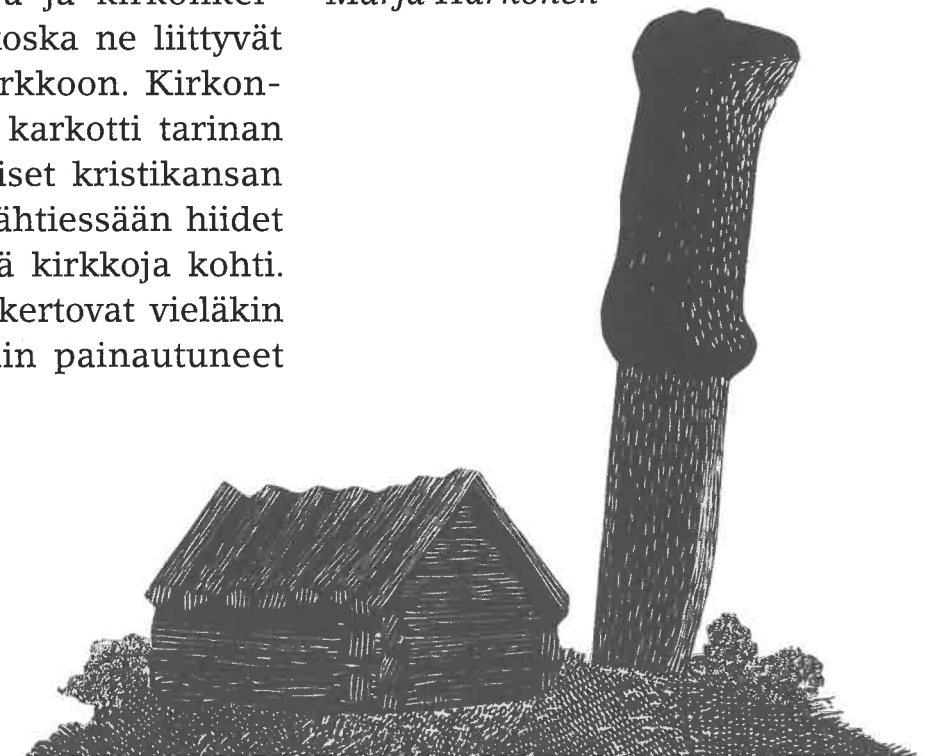
Jättiläistarinat ovat ikivanhaa, laajalle levinnyttä perinnettä. Meillä jättiläisistä on tarinoitu etenkin Länsi-Suomessa, jossa jättiläisten kerrotaan rakentaneen suuria harmaakivikirkkoja, kantaneen harjujen hiekat säkeissään ja viskoneen kivet ja kalliot paikoilleen. Tavallisimmin jättiläiset toimivat yksin, vain harvoin tiedetään niiden liikku- neen yhdessä.

Vaikka jättiläiset kooltaan ja voimiltaan olivat ihmistä mah- tavampia, ne pelkäsivät kukon laulua, pappeja ja kirkonkel- lojen soittoa, koska ne liittyvät kristilliseen kirkkoon. Kirkon- kellojen soitto karkotti tarinan mukaan jättiläiset kristikansan asuinsijoilta. Lähtiessään hiidet sinkosivat kiviä kirkkoja kohti. Niiden paosta kertovat vieläkin monet kallioihin painautuneet jalanjäljet.

Jättiläistarinoita kerrottiin pit- kinä talvi-iltoina, kun väki oli kokoontunut pirttiin puhdetöitä tekemään. Jos talossa oli vieraita, silloin tarinat oikein luistivatkin. Aikuiset niitä toisilleen kertoivat, ja lapset kuuntelivat. Jättiläisistä kerrottiin myös erätulilla yövyt- täessä sekä silloin, kun matkan varrella nähdyn suuren kiven jo- ku tiesi jättiläisen heittämäksi.

Tarinat tähän kirjaan on koot- tu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistos- ta. Ne on toimitettu vapaasti eri toisintoja yhdistellen kuitenkin niin, että kaikki kansantarinoissa jättiläisiin liittyvät erityispiirteet tulisivat esille.

Marja Härkönen

Kun Raision kirkkoa alettiin rakentaa, tuli kaksi jättiläistä – Killi ja Nalli – Raisioon, mutta eivät kertoneet kenellekään nimiään.

– Teemme teille kirkon ilmaiseksi, jos arvaatte nimemme, ehdottivat jättiläiset, mutta jos arvaatte väärin, otamme papin palkaksi.

Raisiolaiset suostuivat ehdotukseen ja sopimus tehtiin.

Killi kantoi kirkonkiviä ja Nalli takoi pajassa yötä päivää. Pappi kävi joka päivä katselemassa, kuinka jättiläiset kantoivat kiviä ja huokaili, kun kirkko alkoi valmistua. Kukaan ei ollut saanut tietoonsa jättiläisten nimiä, vaikka kuinka oli yritetty.

Kun jättiläiset rakensivat jo kirkon kattoa, kuljeskeli pappi murheissaan metsässä ja mietti miten saisi jättiläisten nimet tietoonsa. Silloin hän kuuli, kuinka vuorenonkalossa jättiläisen

vaimo tuuditti kivenlohkareella
nukkuvaa lastaan ja lauloi uni-
virttä:

– Killi kirkkoa tekee,
Nalli nauvoja takoo,
rahaisessa Raisiossa,
papin saavat palkakseen.
Pappi pannaan pataan,
rasvassa paistetaan,
saadaan sanainen paisti.
Tuu, tuu, tuu!

Pappi juoksi riemuissaan ko-
tiin. Nyt hän tiesi jättiläisten

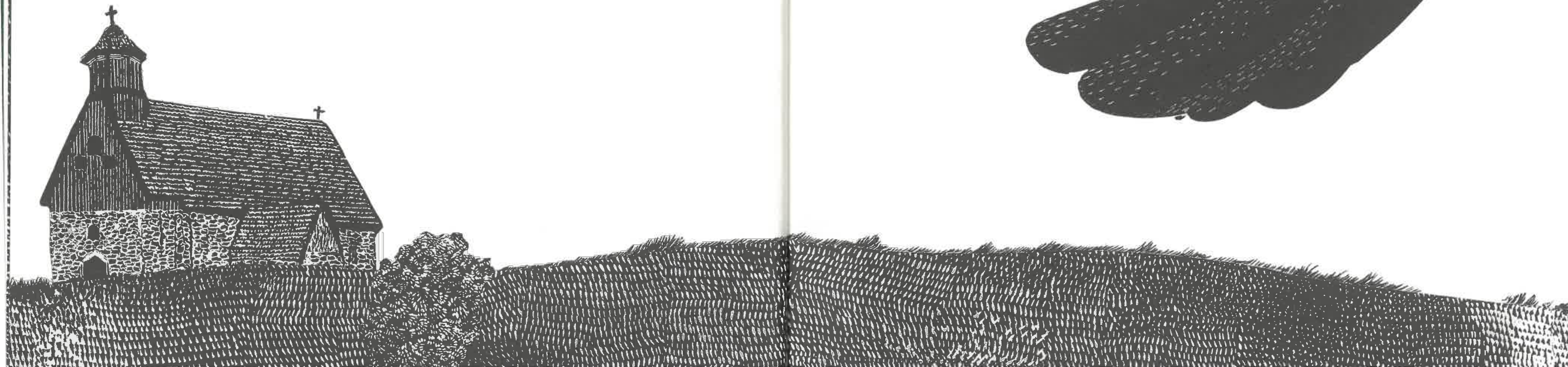
nimet. Seuraavana päivänä, kun
hän kiiruhti kirkonmäelle, oli toi-
nen jättiläinen jo katonharjalla
ristiä asettamassa.

– Pois Killi kirkosta! Pois Nalli
harjalta! huusi pappi.

Silloin muuttuivat jättiläiset
mustiksi korpeiksi, jotka raak-
kuen lehahtivat ilmaan ja hävisi-
vät. Suutuksissaan Nalli potkaisi
mennessään kirkon päätyä, niin
että yksi kivi vierähti alas. Reikää
ei ole sen jälkeen saatu umpeen.

Sitä on vuorattu laudoillakin,
mutta yöllä laudat ovat varisseet
pois. Ristikin jäi jättiläisten läh-
tiessä kallelleen, ja kallellaan se
on vielä tänäkin päivänä.

Jättiläinen pisti kallion lohkareen kukkaroonsa ja lähti heittämään sitä Raision kirkon päälle. Hän kahlaili pitkin Naantalın aukkoa veden tuppautuessa saappaiden var-sista sisään. Jättiläisen meno kuitenkin huomattiin ajoissa ja laitettiin muuan akka veneellä vastaan. Vene lastattiin täyteen katkenneita airoja sekä rikkinäisiä kenkäräjoja.

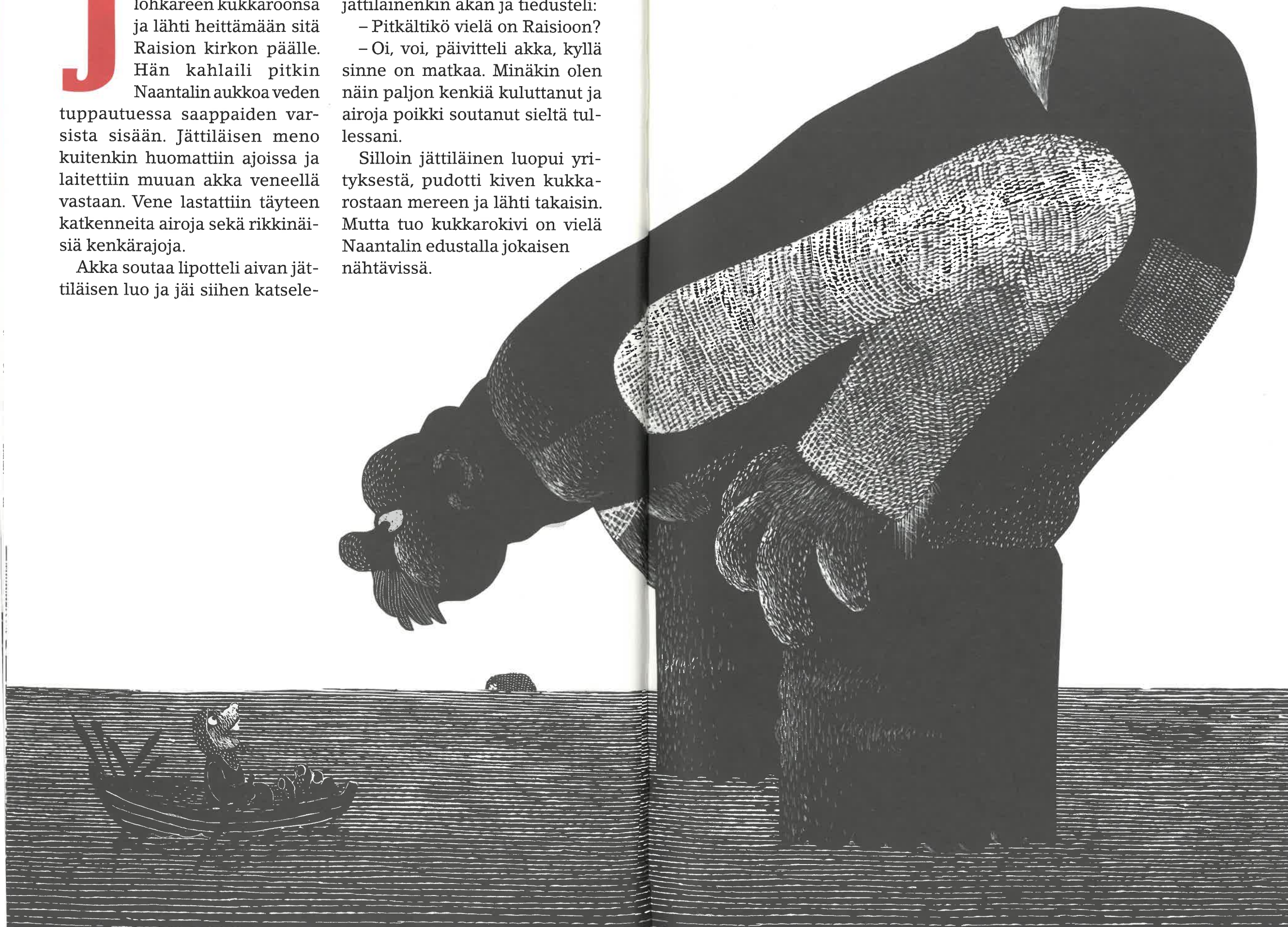
Akka soutaa lipotteli aivan jättiläisen luo ja jäi siihen katsele-

maan tämän kulkua. Jo äkkäsi jättiläinenkin akan ja tiedusteli:

– Pitkältikö vielä on Raisioon?

– Oi, voi, päivitteli akka, kyllä sinne on matkaa. Minäkin olen näin paljon kenkiä kuluttanut ja airoja poikki soutanut sieltä tullessani.

Silloin jättiläinen luopui yrityksestä, pudotti kiven kukkarostaan mereen ja lähti takaisin. Mutta tuo kukkarokivi on vielä Naantalın edustalla jokaisen nähtävissä.

Kyllä jättiläisten elää kelpasi, sillä heillä oli kultaa ja hopeaa Hevonlinnan kellarit täynnä. He viettivät iloista elämää ja heidän oli nähty ehtimiseen mäen kukkulalla rinkiä hyppelevän.

Mutta annas olla. Lopelle rakennettiin kirkko ja sen kellot rupesivat soimaan. Ne moikuivat kuin kollikissat. Jättiläiset juoksivat luolaan ja painoivat käsillään korviaan.

En saa rauhaa, en saa rauhaa, kun Lopen-Santa-Pirje pauhaa, valitti yksi jättiläisistä, lohkaisi vuoresta kappaleen ja heitti yli metsän kirkon tornia kohti. Ilma oli sininen ja metsä meni lakoon, kun vuorenlohkare lentää möyrysi sen yli. Mutta kivi kaartui viistoon ohi kirkon Juutilan pelololle asti.

- Lintta käsi, huudahti jättiläinen, kouraisi suuremman kiven vuoren kyljestä ja tähtäsi paremmin. Se lensikin suoraa kohti kirkkoa, mutta meni yli ja hetkahti Heikolan pellolle.

Aaii, liian lennako, harmitteli jättiläinen. Otti vielä kolmannen lohkareen, tähtäsi, tähtäsi ja oli juuri heittämässä.

Mutta kuinkas kävi. Aurinko pujotti pilven raosta ja huikaisi jättiläisen silmät. Kivi lähti väärään suuntaan ja halkesi ilmassa kahtia. Toinen osa virstan viiras Hollolle, toinen Hunningolle.

Kun rannalta öisin kuului outoa kellojen helinää, kuljetti jättiläinen siellä karjaansa. Vesiharmaat nutipäälehmät nousivat järvestä ja astelivat laitumelle valkeapää paimentyttö edellä. Lehmien nimet olivat Kirjain, Karjain, Soverikki ja Marjain. Ne söivät vihreintä heinäniittyä ja olivat hyvin kauniita eläimiä.

Miehet vahtivat lehmiä järven rannalla monta yötä ja näkivätkin niitä, mutta eivät saaneet kiinni. Kun ihmiset lähestyivät, jättiläisen lehmät juoksivat takaisin järveen ja paimentyttö niiden perässä.

Eräs paimenpoika mietti, kuinka saisi jättiläisen kauniin karjan omakseen. Poika kertoi ajatuksensa kotona ja kysyi neuvoa.

– Kun parsit tuohikaisiasi, niin pane terästä sauman väliin,

mutta niin että paimentyttö ei sitä näe, neuvoi pojan äiti.

– Kierrä sitten jättiläisen karja kolme kertaa tuohikainen jalassa ja lue herranrukous, opasti isä.

Paimenpoika teki niin kuin kotona oli käsketty. Hän kiersi laitumella jättiläisen karjan tuohikainen jalassa kolme kertaa ja luki rukouksen. Silloin paimentyttö hätääntyi ja hyppäsi karjan keskelle. Mutta ei päässyt enää karja eikä tyttö takaisin järveen, vaan jäivät paimenpojan taloon. Ja siitä asti on nutipäitä lehmiä ollut Suomessa.

Jättiläisen lehmiltä tuli maitoa enemmän kuin muilta. Ne lypsivät niin ison astian kuin ensimmäisellä kerralla alle tuotiin. Pojan kotitalossa oli laiska piika joka toi pienen kiulun, johon lypsi. Silloin ilmasta huudettiin:

– Pahas, kun hyvän lehmän pilasit. Olisi se saavillisenkin lypsänyt!

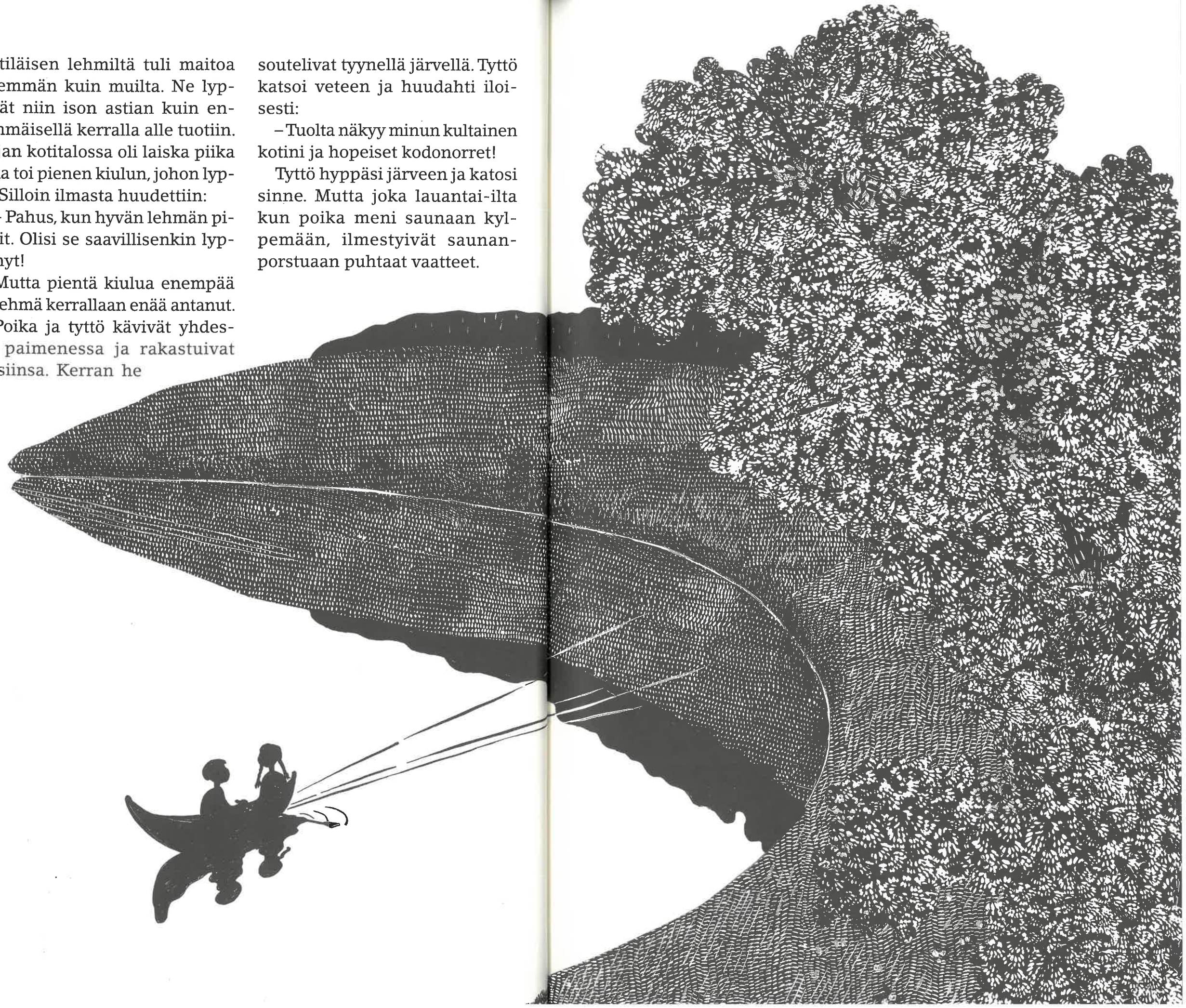
Mutta pientä kiulua enempää ei lehmä kerrallaan enää antanut.

Poika ja tyttö kävivät yhdessä paimenessa ja rakastuivat toisiinsa. Kerran he

soutelivat tyynellä järvellä. Tyttö katsoi veteen ja huudahti iloisesti:

– Tuolta näkyy minun kultainen kotini ja hopeiset kodonorret!

Tyttö hyppäsi järveen ja katosi sinne. Mutta joka lauantai-ilta kun poika meni saunaan kylpemään, ilmestyivät saunanporstuaan puhtaat vaatteet.

Lapissa asui kerran hirmuinen hiisi. Sillä oli vuorella oikea linna, ja peurakin sillä oli. Peura oli kaunis ja kovin kiltti ja kintuistaan sellainen, ettei sitä kukaan vaan kiinni saanut.

Kerran kevättalvella, kun hanki kantoi, peura lähti Lapista kohti etelää. Kun metsämiehet sen näkivät, rupesivat kaikki sitä kovasti kiinni koettamaan. Jousipyssyllä ammuttiin jo peuran kauniin karvankin tähden, joka oli kuin kultaa. Hämeeseen asti peura kuitenkin vahingoittumattomana pääsi. Siellä yksi jousimies rupesi sitä ajamaan, piiritti niin kauan, että peura lopulta väsyi. Silloin peura kääntyi piirittäjäänsä päin ja katsoi miestä anovasti. Lopulta valui jo vesi peuraparan silmistä, mutta metsämies ei siitä välittänyt, vaan ampui kauniin hiiden peuran.

Samaan aikaan hiisi katsoi linnassaan noitatorvellaan, mihin hänen peuransa oli joutunut. Lapista asti hän näki Hämeeseen, näki, kuinka peura tuskissaan kiemurteli, ja kuinka iloinen metsämies saaliistaan oli.

Nyt hiisi hirmustui. Hän otti linnan muurista hirveän neliskulmaisen kiven ja heitti sen kohti metsästäjää Hämeeseen. Hirmuisella paukkinalla putosi kivi alas, ja sen alle jäi paha metsämies. Vielä tänäkin päivänä sillä paikalla on iso kallio.

Eräänä yönä tuli jättiläinen pelottelemaan Pikku Piirua. Seisoi ovella ja avasi ammolleen suuren suunsa, joka ulottui lattiasta kattoon.

- Oletkos nähnyt suuta suurempaa? ärjäisi jättiläinen.

- Oletkos saanut puuroa kuumempaa, kimitti Pikku Piiru ja paiskasi kuuman puuron patoineen jättiläisen kurkkuun.

Silloin porahti jättiläinen hyvin julmasti ja kaatui kuolleena maahan.

Lähtipä jättiläinen matkustelemaan. Otti laakakiven ja alkoi sillä myötävirtaan laskea pitkin

Lestijokea. Mutta Asialankoski oli niin kovapyörteinen, että ukko ei uskaltanutkaan laskea sitä, vaan hänen oli pakko mennä maalle.

– Jo tuli asiaa maalle, tohisi ukko.

Tästä sai Asialankoski nimensä.

Jättiläinen jatkoi matkaansa laakakivellä suurelle selälle, josta löysi paljon pihlajanlehtiä.

– Tämän järven nimi olkoon Pihlajavesi, päätti jättiläinen.

Sitten jättiläinen lähti kulkemaan hevosella ja kärryillä. Tiellä oli korkea kivinen mäki.

– Äh, kun täris, huudahti ukko ja nousi pois kärryiltä. Tästä sai Ähtäri nimensä.

